

УДК 378.147-057.875:[81.161.2'1]-047.22
DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-2-331-338

**THEORETICAL PRINCIPLES OF THE PHONETIC SUBCOMPETENCE
FORMATION OF THE FUTURE UKRAINIAN LANGUAGE TEACHERS FOR
THE LINGUISTIC DISCIPLINES LESSONS**

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ
СУБКОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

Lillia RUSKULIS,

Doctor of Science in Pedagogics,
Associate Professor

Лілія РУСКУЛІС,

доктор педагогічних наук, доцент

ruskulis_lilya@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-2293-5715>

V. O Sukhomlinsky Mykolayiv
National University

Миколаївський національний
університет імені

В. О. Сухомлинського

✉ 24, Nikolskaya St.,
Mykolaiv, Mykolaiv region, 54000

✉ вул. Никольська, 24, м. Миколаїв,
Миколаївська обл., 54000

Original manuscript received: June 23, 2020

Revised manuscript accepted: August 15, 2020

ABSTRACT

The article analyzes the concept of phonetic subcompetence as mastering the phonetic system of the Ukrainian language and the conscious practical application of the obtained theoretical knowledge in its own language. Its linguistic component have been identified. In terms of the language component, the division of sound units into segmental and super-segmental ones has been clarified. It has been substantiated that the study of sounds is based on the physical, physiological and linguistic aspects, and a sound is a physical phenomenon which has height, intensity, tone, timbre, duration in time, and is formed by the human speech apparatus and is perceived by a human hearing system and is of a public character. It has been researched that for the first time the future Ukrainian language teachers study the concept of «phoneme», which performs constitutive, identificative and distinctive functions, and, being realized through a morpheme or a word, articulated by human consciousness, future teachers become familiar with its features and become aware of the difference between a sound and a phoneme. It has been found that in the course of «Modern Ukrainian literary language» students study the concept of «phonetic composition» as an element of the sound chain, its phonetic characteristics, a specific feature, and also study it in phonetic (a form of sound organization), phonological (a form of phonemes organization) and historical aspects (inherited from the Slavic language). The problem of acquaintance with the super-segmental phenomena of the phonetic system of the Ukrainian language, to which composition and intonation are attributed, has been highlighted. The consideration of the following specific principles of learning has been motivated: reliance on oral speech and paying attention to speech that meets literary standards; improvement of the ability to articulate sounds of the Ukrainian language; combination of the simulation of mastering orthoepic skills with the conscious acquisition of literary standards; reliance on language hearing, improvement of auditory memory; constant training in the comparison of the sounds of the words; studying

phonetics with other linguistic branches; taking into account local features, the physical development of organs of speech and the choice of partial methods and techniques. They include phonetic (phonemic, orthoepic) analysis; exercises, observations and analysis of the sound composition of the language; differentiation of speech sounds; observation and analysis of articulation of sounds; revealing the structure of the composition, the rhythm of words; observation of the intonation of the text.

Key words: *linguistic competence, phonetic subcompetence, sound, phoneme, composition, intonation.*

Вступ. У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012– 2021 роки» наголошено, що «найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проєктування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави з огляду на визначені пріоритети» [Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, 2002]. Для здобувачів вищої освіти, майбутніх учителів української мови, – це оволодіння лінгвістичною теорією й застосування її в майбутній професійній діяльності, постійне прагнення до вивчення найновіших досягнень сучасної науки про мову, розвиток мовного чуття та культури мови, що у своїй сукупності формує їхню лінгвістичну компетентність, під якою ми розуміємо результат засвоєння наукових основ української мови як знакової системи й суспільного явища; володіння мовними вміннями й навичками з урахуванням тісного взаємозв'язку мовних рівнів; обізнаність з історією української літературної мови, української діалектології, теоретичними основами мовознавства, лінгвістичного аналізу тексту [Рускуліс, 2018: 39]. Аналіз наукових, науково-методичних джерел, власний досвід роботи у ЗВО, проведений експеримент переконують, що формування фонетичної субкомпетентності майбутніх учителів української мови становить перший етап у системі лінгвістичної компетентності.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичні основи фонетики ґрунтовано досліджено мовознавцями (А. Багмут, І. Білодід, І. Бодуен де Куртене, В. Винницький, О. Волох, Л. Зіндер, М. Жовтобрюх, Ф. де Соссюр, Н. Тоцька). Сучасна лінгводидактика репрезентована розвідками, в яких науковці (З. Бакум, О. Караман, С. Караман, В. Мельничайко, М. Пентиліюк, Н. Шкурятяна та ін.) усебічно розглядають проблеми вивчення фонетичного рівня мови в школі та ЗВО, пропонуючи специфічні підходи, принципи, методи та прийоми навчання.

Мета статті – з'ясувати поняття «фонетична субкомпетентність» й проаналізувати теоретичні основи фонетичного рівня мови, що засвоюють студенти-філологи на заняттях із лінгвістичних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. *Фонетична субкомпетентність (далі ФСК – Л. В.)* – оволодіння фонетичною системою української мови, свідоме практичне застосування отриманих теоретичних знань у власному мовленні. ФСК разом із лексикологічною, граматичною, стилістичною та правописною субкомпетентностями є складниками лінгвістичної компетентності.

Основою для формування ФСК майбутніх учителів української мови є отримані знання зі шкільного курсу української мови. У ЗВО студенти засвоюють, що фонетичні одиниці поділяються на сегментні й суперсегментні. Зважаючи на те, що «звуковий аспект мови вважають основою її існування, тією базою, що дозволяє мові бути засобом спілкування людей, виконувати комунікативну функцію» [Бакум, 2008: с. 22], що поза межами звукового вираження мова не існує, студенти поглиблюють знання про поняття «звук мови».

Вивчення звуків ґрунтується на фізичному, фізіологічному й лінгвістичному аспектах, які, відрізняючись своїми завданнями й методами, тісно взаємодіють й узаємно доповнюються. Звук, безперечно, є явищем фізичним, маючи висоту, силу (інтенсивність), тон, тембр, тривалість у часі, утворюється апаратом мовлення людини й сприймається її слуховим апаратом, а отже, «є процесом, осмисленим людською свідомістю» [Сучасна українська літературна мова, 2000: 17]. Анатомо-фізіологічний аспект аналізує ступінь і характер участі мовних органів (активних чи пасивних) у процесі творення звуків. Ці два аспекти тісно пов'язані, бо «артикуляцією визначаються акустичні характеристики звука» [Зиндер, 1979: 84], а це обов'язково потрібно враховувати в процесі формування ФСК майбутніх учителів української мови. З. Бакум наголошує на домінуванні в сучасній лінгвістиці анатомо-фізіологічних й акустичних методів дослідження, що «підпорядковують їх основній меті – установленню співвідношення фізичних властивостей звукових одиниць із їх функційними властивостями» [Бакум, 2008: 24], визначаючи тим самим провідну роль лінгвістичного (функційного, фонологічного, соціального) аспекту звука мови. Суголосною є міркування О. Караман, яка наголошує, що «одне й те ж слово кожен вимовляє по-своєму, проте значення слова, а отже, і кожна його складова частина сприймається однаково, незалежно від того, хто і як його вимовляє» [Караман, 1994: 23]. Думки науковців переконують, що найважливішим аспектом у вивченні звуків є функційний, бо «фонетика розглядає звуки мови не в їх ізоляції, а в процесі мовлення» [Сучасна українська літературна мова, 2000: 18]. Маючи суспільний характер, звук «цілком відмінний як від тваринних викриків, так і від тих людських викриків, які не використовуються для спілкування, а є лише фізіологічними виявами нашого організму» [Жовтобрюх, Кулик, 1972: 91].

Уперше майбутні вчителі української мови усвідомлюють, що фонологія, основною одиницею якої є фонема, яка не може виконувати безпосередню роль засобу спілкування, досліджує соціальну функцію звуків. Фонема – це «найменша функціональна одиниця мови, яка служить для розрізнення звукових оболонок слів та їх форм; найменша функціональна одиниця мови, потенційно пов'язана зі значенням» [Бакум, 2008: 357]; «функціональна одиниця фонологічної системи певної мови», що є компонентом «значущих одиниць мови – морфем і слів і служить засобом їх розпізнавання» [Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика, 1969: 218]. Вона виконує конститутивну,

ідентифікаційну й дистинктивну функції, й, осмислюючись через морфему чи слово, вичленовується людською свідомістю. Саме на такий аспект фонемі наголошує І. Бодуен де Куртене, уважаючи фонему психічним еквівалентом звука [Бодуэн де Куртенэ, 1963: 351]. Такі погляди на фонему переконують нас, що основне її призначення – будувати, розрізняти слова й морфемі, розпізнавати їх у мовному потоці.

За дослідженням М. Плющ, фонема характеризується такими ознаками: неподільність на значущі одиниці; протиставлення іншим фонемам; незалежність у потоці мовлення від фонетичного оточення; незалежність від позиції у слові, тобто здатність виступати в будь-якій позиції [Сучасна українська літературна мова, 2000: 44]. Науковиця доводить, що фонема представлена тісним поєднанням ознак, що є її ідентифікаторами.

У курсі «Сучасної української літературної мови» студенти вивчають поняття «фонетичний склад» як елемент звукового ланцюжка [Бондар, Карпенко, Микитин-Дружинець, 2006: 46] та його фонетичні характеристики. О. Бас-Кононенко наголошує, що фонетичний склад «визначають як сегментно-просодичну одиницю» [Сучасна українська літературна мова, 2010: 245], а отже, його специфічною ознакою є поєднання сегментних і несегментних фонетичних одиниць. Саме він є підґрунтям для словесного наголосу, що репрезентований «основною матеріальною опорою для дуже важливих розрізнявальних інтонаційних засобів, пов'язаних у мові з логіко-синтаксичними явищами» [Сучасна українська літературна мова, 1969: 342].

Склад студенти-словесники досліджують у фонетичному (форма організації звуків), фонологічному (форма організації фонем) й історичному аспектах. Останній аспект у процесі вивчення «Сучасної української літературної», «Старослов'янської мови», «Історії української мови», «Історичної граматики української мови» переконує здобувачів вищої освіти, що склад успадкований від праслов'янської мови, де діяв закон відкритого складу, де в кінці складу був складотворний (не тільки голосні, а й [р], [л]); склад вибудовано за принципом висхідної звучності, а групи приголосних у середині слова не розчленовувалися між складами, залишаючись завжди на початку складу [Леута, 2001; Майборода, 1975]. Як висновок можемо стверджувати, що в сучасній українській мові переважають відкриті прикриті склади, а також провідною є тенденція наростаючої соборності, показник нефіксованості на певному складі й рухомості.

На заняттях із «Сучасної української літературної мови», «Культури мови», «Стилістики української мови», «Лінгвістичного аналізу тексту» студенти ознайомлюються з надсегментними явищами фонетичної системи української мови, до яких уналежено наголос як «виділення одного слова за допомогою артикуляційних засобів, властивих мові, – м'язового напруження мовного апарату, збільшення сили видиху, зростання тривалості» [Сучасна українська літературна мова, 1997: 74] й інтонацію яку розуміємо як «скупність супрасегментних показників мовленнєвого потоку: наголосу (фразового та словесного),

мелодики й тону, ритму, інтенсивності, тембру, паузації, – що перебуває в нерозривній єдності зі звуковим рівнем усного мовлення, служить засобом прискорення інформаційного обміну, носієм впливовості та стратегічності комунікації» [Багмут, Борисюк, Олійник, 1980: 21].

Наголос в українській мові – якісний, кількісний і силовий (динамічний); несильноконцентрований [Сучасна українська літературна мова, 1997: 74-75]. Залежно від засобу виділення наголосу вчені виокремлюють такі його різновиди: *словесний*; *синтагматичний*, *чи тактовий*; *фразовий*; *логічний*; *емфатичний* (як варіант логічного). Будь-яке слово (окрім односкладових) має наголос. Однак часом воно передає наголошеність попередньому (проклітика) чи наступному (енклітика) слову, що породжує явища атонації й дезакцентації. Проклітики й енклітики разом зі словами, що стоять поряд, утворюють такт або фонетичне слово [Дорошенко, 2006: 104].

Під час вивчення «Сучасної української літературної мови» (розділ «Морфологія») студенти характеризують наголошений склад у структурі певної морфеми, засвоюючи поняття: кореневий, префіксальний, суфіксальний і флективний наголос, а здійснюючи акцентуаційний розбір слова – надосновний і флективний [Винницький, 1984: 7]. Кропітка робота допоможе студентам усвідомити, що наголос – невід'ємний складник інтонаційної мовної системи. Однак аналіз сучасного стану сформованості ФСК майбутніх учителів української мови переконує, що вони досить часто допускають помилки під час вимови й наголошування слів. Основними причинами, на нашу думку, є небажання читати художні твори; невміння користуватися додатковими джерелами, в яких прослідковуються зміни у фонетичній системі сучасної мови; інтерферентні явища в мовленні, спричинені білінгвізмом, вплив жаргонної лексики тощо.

Ефективність засвоєння теоретичних основ залежить від правильного врахування специфічних принципів вивчення фонетики, добору ефективних методів і прийомів. Автори «Методики викладання української мови в середній школі» визначають такі специфічні принципи навчання фонетики: 1) спиратися на усне мовлення учнів і виробляти увагу до мовлення; 2) удосконалювати вміння артикулювати звуки української мови; 3) поєднувати імітаційний шлях засвоєння орфоепічних навичок зі свідомим засвоєнням норм літературного мовлення; 4) спиратися на мовний слух, удосконалювати слухову пам'ять; 5) постійно тренувати в зіставленні звукової оболонки слів, а також інтонаційної структури речень із їхньою графічною формою [Методика викладання української мови в середній школі, 1989: 155]. Нам імпонує думка З. Бакум, яка до специфічних принципів також уналежнює: принцип навчання фонетики у взаємозв'язку з орфоепією, графікою, орфографією, морфологією, синтаксисом, пунктуацією; аналізу звука в морфемі; співвідношення між звуковим та писемним мовленням; урахування особливостей місцевої говірки; фізичного розвитку органів мовлення [Бакум, 2008]. Науковиця переконує, що вивчення фонетики

повинно ґрунтуватися на тісних взаємозв'язках між усіма розділами сучасної української літературної мови; значна частка роботи – це вдосконалення усного мовлення майбутнього фахівця; нагальною проблемою є врахування діалектних особливостей регіону.

До часткових методів та прийомів формування ФСК відносимо: фонетичний (фонематичний, орфоепічний) розбір; вправи, спостереження й аналіз звукового складу мови; диференціювання звуків мови; спостереження й аналіз за артикуляцією звуків; виявлення структури складу, ритміки слова; спостереження над інтонаційним оформленням тексту [Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах, 2004]. Особлива роль відводиться виконанню вправ на запис тексту фонетичною та фонематичною транскрипціями, на імітацію та відтворення звуків вимови; прослуховування та аналіз власного мовлення та мовлення дикторів, митців слова; інтонуювання тощо.

Висновки. Отже, усвідомлене й глибоке засвоєння лінгвістичних основ фонетики, врахування специфічних принципів навчання та упровадження часткових методів і прийомів сформують фонетичну субкомпетентність майбутніх учителів української мови. У перспективі плануємо запропонувати оптимальні шляхи формування фонетичної субкомпетентності як складника лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови.

Література

- Багмут А. Й., Борисюк І. В., Олійник Г. П. Інтонація як засіб мовної комунікації: монографія. К.: Наук. думка, 1980. 244 с.
- Бакум З. П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008. 338 с
- Бодуэн де Куртенэ И. А. Избранные труды по общему языкознанию: в 2 т. / ред. С. Г. Бархударова. М.: Изд-во АН СССР, 1963. Т. 1. 387 с.
- Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2006. 368 с. (Альма-матер)
- Винницький М. В. Наголос у сучасній українській мові. К: Рад. шк., 1984. 160 с.
- Дорошенко С. І. Загальне мовознавство: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.
- Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови: підручник: у 2 ч. К.: «Вища школа», 1972. Ч. 1. 402 с.
- Зиндер Л. Р. Общая фонетика: учебн. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Высшая шк., 1979. 312 с.
- Караман О. В. Формування в учнів орфографічних умінь і навичок у процесі вивчення фонетики: дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.02 / Український держ. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 1994. 191 с.
- Леута О. І. Старослов'янська мова: підручник. К.: Вища шк., 2001. 255 с.
- Майборода А. В. Старослов'янська мова: навч. посіб. для студентів філологічних факультетів педагогічних інститутів. К.: Вища школа, 1975. 294 с.
- Методика викладання української мови в середній школі : навч. посіб. / І. С. Олійник, В. К. Іваненко, Л. П. Рожило, О. С. Скорик ; за ред. І. С. Олійника. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Вища школа, 1989. – 439 с.

Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підручник для студентів філологічних факультетів України / колектив авторів за ред. М. І. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2004. 400 с.

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 31.03.2020).

Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія / за заг. ред. М. Пентиліук. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.

Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика / за заг. ред. акад. АН УРСР І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1969. 436 с.

Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Бондаренко та ін. К.: Знання, 2010. 270 с.

Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. А. П. Грищенка. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Вища шк., 1997. 493 с.

Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. М. Я. Плющ. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Вища шк., 2000. 430 с.

References

Bagmut, A., Bory'syuk, I., Olijny'k, G. (1980). Intonaciya yak zasib movnoyi komunikaciji: monografiya. K.: Nauk. dumka [in Ukrainian].

Bakum, Z. (2008). Teorety'ko-metody'chni zasady` navchannya fonety'ky` ukrayins`koyi movy` v gimnaziyi: monografiya. Kry'vy'j Rig: Vy`davny`chy'j dim [in Ukrainian].

Boduen de Kurtene, Y'. (1963). Y`zbranny` trudy po obshhemu yazykoznanu` yu: v 2 t. / red. S. G. Barxudaro. M.: Y`zd-vo AN SSSR, T. 1. [in Russian].

Bondar, O., Karpenko, Yu., My'ky'ty'n-Druzhy'nech,` M. (2006). Suchasna ukrayins`ka mova: Fonety'ka. Fonologiya. Orfoepiya. Grafika. Orfografiya. Leksy`kologiya. Leksy`kografiya: navch. posib. K.: VCz «Akademiya» [in Ukrainian].

Vy`nny'cz'ky'j, M. (1984). Nagolos u suchasnij ukrayins`kij movi. K: Rad. shk. [in Ukrainian].

Doroshenko, S. (2006). Zagal'ne movoznavstvo: navch. posib. Ky`yiv: Centr navchal'noyi literatury [in Ukrainian].

Zhovtobryux, M., Kuly'k, B. (1972.). Kurs suchasnoyi ukrayins`koyi literaturnoyi movy`: pidruchny'k: u 2 ch. K.: «Vy`shha shkola», Ch. 1. [in Ukrainian].

Zy`nder, L. (1979). Obshhaya fonety'ka: uchebn. posoby'e. 2-e y`zd., pererab. y` dop. M.: Vysshaya shk. [in Russian].

Karaman, O. (1994). Formuvannya v uchniv orfografichny`x umin` i navy`chok u procesi vy`vchennya fonety'ky`: dy`s. ... kand. ped. nauk.: 13.00.02 / Ukrayins`ky'j derzh. ped. un-t im. M. P. Dragomanova. Ky`yiv 1 [in Ukrainian].

Leuta, O. (2001). Staroslov'yans`ka mova: pidruchny'k. K.: Vy`shha shk [in Ukrainian].

Majboroda, A. (1975). Staroslov'yans`ka mova: navch. posib. dlya studentiv filologichny`x fakul'tetiv pedagogichny`x insty'tutiv. K.: Vy`shha shkola [in Ukrainian].

Metody'ka vy`kladannya ukrayins`koyi movy` v serednij shkoli: navch. Posib. Olijny'k, I. S, Ivanenko, V., Rozhy'lo, L., Skory'k, O.; za red. I. S. Olijny'ka. (1989). K. : Vy`shha shkola [in Ukrainian].

Metody'ka navchannya ukrayins`koyi movy` v serednix osvitnix zakladaх: pidruchny'k dlya studentiv filologichny`x fakul'tetiv Ukrayiny` / kolekty`v avtoriv za red. Penty'lyuk, M. (2004). K.: Lenvit [in Ukrainian].

Nacional'na doktry`na rozvy`tku osvity` Ukrayiny` u XXI stolitti. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (data zvernennya: 31.03.2020).

Ruskulis, L. (2018). *Metodychna systema formuvannya lingvistychnoy kompetentnosti majbutnix uchyteliv ukrayins'koyi movy u procesi vy'vchennya movoznavchy'x dy'scyplin: monografiya / za zag. red. Pentylyuk, M.. Mykolayiv: FOP Shvecz', V.* [in Ukrainian].

Suchasna ukrayins'ka literaturna mova. Vstup, Fonetyka / za zag. red. akad. AN URSS Bilodida, I. (1969). K.: Naukova dumka [in Ukrainian].

Suchasna ukrayins'ka literaturna mova: Leksykologiya. Fonetyka: pidruchnyk, / Mojsiyenko, A., Bas-Kononenko, O., Bondarenko, V. ta in. (2010). K.: Znannya [in Ukrainian].

Suchasna ukrayins'ka literaturna mova: pidruchnyk / za red. A. P. Gryshhenka. 2-ge vy'd. pererob. i dopov. (1997). K.: Vyshha shk. [in Ukrainian].

Suchasna ukrayins'ka literaturna mova: pidruchnyk / za red. M. Ya. Plyushh. (2000). 2-ge vy'd., pererob. i dopov. K.: Vyshha shk. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано поняття фонетична субкомпетентність як оволодіння фонетичною системою української мови, свідоме практичне застосування отриманих теоретичних знань у власному мовленні; визначено її мовний компонент; в аспекті мовного компонента з'ясовано поділ звукових одиниць на сегментні та суперсегментні; обґрунтовано, що вивчення звуків ґрунтується на фізичному, фізіологічному й лінгвістичному аспектах, а звук є явищем фізичним, маючи висоту, силу (інтенсивність), тон, тембр, тривалість у часі, утворюється апаратом мовлення людини й сприймається її слуховим апаратом та має суспільний характер; досліджено, що майбутні вчителі української мови вперше засвоюють поняття «фонема», що виконує конститутивну, ідентифікаційну й дистинктивну функції, й, осмислюючись через морфему чи слово, виленоується людською свідомістю, ознайомлюється з її ознаками та усвідомлюють різницю між звуком і фонемою; встановлено, що в курсі «Сучасної української літературної мови» студенти вивчають поняття «фонетичний склад» як елемент звукового ланцюжка, його фонетичні характеристики, специфічну ознаку – поєднання несегментних фонетичних одиниць, а також досліджують його у фонетичному (форма організації звуків), фонологічному (форма організації фонем) й історичному аспектах (успадкований від праслов'янської мови); висвітлено проблему ознайомлення з надсегментними явищами фонетичної системи української мови, до яких уналежнено склад й інтонацію; умотивовано урахування специфічних принципів навчання: спиратися на усне мовлення й виробляти увагу до мовлення, що відповідає літературним нормам; удосконалювати вміння артикулювати звуки української мови; поєднувати імітаційний шлях засвоєння орфоепічних навичок із свідомим засвоєнням норм літературного мовлення; спиратися на мовний слух, удосконалювати слухову пам'ять; постійно тренувати в зіставленні звукової оболонки слів; навчання фонетики з іншими розділами науки про мову; урахування особливостей місцевої говірки; фізичного розвитку органів мовлення та вибір часткових методів і прийомів: фонетичний (фонематичний, орфоепічний) розбір; вправи, спостереження й аналіз звукового складу мови; диференціювання звуків мови; спостереження й аналіз за артикуляцією звуків; виявлення структури складу, ритміки слова; спостереження над інтонаційним оформленням тексту.

Ключові слова: лінгвістична компетентність, фонетична субкомпетентність, звук, фонема, склад, інтонація.